

Balio Sruogos laiškas Vandai Daugirdaitei-Sruogienei, 1944-04-10, iš Štuthofo - į Vilnių

Lager Stutthof, d. 10 April 1944

Balys Sruoga
Lager Stutthof b/Danzig
Block XI
Deutschland

Lager Stutthof, d. 10 April 1944

Vanduk, miela, mylima! Gerade a. 9 April kam Dein Paket Nr. 22 mit so reichem Inhalt (vor drei Tagen kam auch Nr. 18). So viel Liebe, so viel Sorgen. Ich weiss, Vanduk, wie schwer ist Dir alles zu bekommen, – ich habe keine Worte um mein Dank Dir auszusprechen! Du sollst nicht so viel mir zu schicken. Du hast mich so reichlich versorgt, dass kann ich nicht alles verbrauchen, – mache ich Vorräte. Wiege ich schon ganz normal. Es scheint, im April, spätestens, bis 15 Mai, werde ich doch zurückkommen, – zu Dir. Zu Ostern bekam ich zwei Deine Postkarten u. ein Brief (v. 27-III). Einige meine Kollegen haben sehr optimistische Briefe erhalten. Unser Freund aus Bonn hat mir zu Ostern sehr wertvollen Paket zugeschickt, – bedanke ihn und benachrichtige, dass alles kam in voller Ordnung. Über mich selbst und mein Zustand gibt es nichts zu berichten. Das ist nicht wichtig. Es ist viel wichtiger, wie wirst Du in dieser Zeit auskommen u. aushalten. Der ganze Blödsinn wird nicht mehr lange dauern. Du hast richtig geträumt: ich sehe nicht mehr mager aus. Zu Ostern habe ich Dich gesehen, – ich weiss nicht, ob es ein Traum war. Trotz allen Sperren u. Einsperrungen fühle ich Dich so nah, wie nie vordem. Wir haben schon so viel erlebt, dass kann uns schon nichts erschrecken. Dalia, scheint es, ist noch mehr erwachsen, – sie hat so gute Gesicht. Ich bin sehr dankbar für diesen Dein Geschenk – es war mir (gerade zu Ostern) sehr grosse Freude! Küsse Dalele zart von mir, – sage ihr, dass bin ich Ihr dankbar und stolz. Zu Ostern kam endlich die Sonne, vielleicht wird es schon richtiger Frühling. Na, ja wird es ein Frühling! Küsse ich Dich, Vanduk, – ich fühle – bis auf baldigen Wiedersehen!

Vanduk, mano miela!

Dein Balys [1r] // [1v] //

Balys Sruoga
Stutthofo stovykla prie Dancigo
XI blokas
Vokietija

Stutthofo stovykla, 1944 [m.] balandžio 10 d.

Vanduk, miela, mylima! Kaip tik balandžio 9 d. atėjo Tavo siuntinys nr. 22 su tokiu turtingu turiniu (prieš tris dienas pasiekė ir nr. 18) [1]. Tiek daug meilės, tiek daug rūpesčių. Aš žinau, Vanduk, kaip Tau sunku viską gauti, – man trūksta žodžių išsakyti Tau savo padėką! Nesiusk man tiek daug. Tu mane taip gausiai aprūpinai, kad aš negaliu visko sunaudoti, – kaupiu atsargas. Sveriu jau visai normaliai. Atrodo, balandį, vėliausiai iki gegužės 15 d., aš vis dėlto grįšiu pas Tave [2]. Per Velykas

gavau du Tavo atvirukus ir laišką (III-27). Keletas mano kolegų gavo labai optimistiškų laiškų. Mūsų bičiulis [3] iš Bonos Velykoms atsiuntė man labai vertingą siuntinį, – padėkok jam ir pranešk, kad viskas atėjo tvarkingai [4]. Neturiu, ką pasakoti apie save ir savo būseną. Tai nesvarbu. Daug svarbiau, kaip Tu šiais laikais išsiversi ir ištversi. Visa beprotybė jau neilgai truks. Tu teisingai sapnavai: aš nebeatrodau liesas. Mačiau Tave per Velykas, – nežinau, ar tai buvo sapnas. Nepaisant visų kliūčių ir įkalinimo jaučiu Tave taip arti, kaip niekada anksčiau. Mes jau tiek daug išgyvenome, kad mūsų niekas nebegali išgąsdinti. Dalia, atrodo, dar labiau suaugo, – toks geras jos veidas. Aš labai dėkingas už šią Tavo dovaną – man buvo didelis džiaugsmas (kaip tik per Velykas)! Švelniai pabučiuok nuo manęs Dalelę, – pasakyk jai, kad aš jai dėkingas ir didžiuojuosi ja. Per Velykas pagaliau pasirodė saulė, galbūt jau ateis tikras pavasaris [5]. Na, taip, ateis pavasaris! Bučiuoju Tave, Vanduk, – jaučiu – greitai pasimatysime!

Vanduk, mano miela!

Tavo Balys [1r] // [1v] //

KOMENTARAI

- [1] 1944 m. kovo 10 d. Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 300 gr. siuntinį nr. 18, kuris buvo „gautas“ („Lašinukų 1/4 [gr.], tabokos, popirosų 3 dėž[utės], 4 sąsiuv[inukai] popirosinio popieriaus“) (Vanda Sruogienė, „Sąrašas siuntinių, siųstų į Stutthofą“, žr. rinkinys „Koncentracijos stovykla Stutthof (1939–1945)“, in: *BLKMČ BS*); 1944 m. kovo 22 d. Vanda Sruogienė išsiuntė Baliui Sruogai 5 klg. ir 3/4 gr. siuntinį nr. 22, kuris buvo „gautas“ („Tabokos 50 gr., popirosų 5 dėž[utės], cukraus 500 gr., dešros 400 gr., makaronų 400 gr., pyragaičio 500 gr., duonos 1 klg., kava, arbata, 2 sąsiuv[inukai] popiros[inio] popieriaus, anties skvarkų 250 gr., sviesto 250 gr., lašinių 200 gr., žirnių 1 klg., 6 svogūnai“) (Idem, in: *Ibid.*). Siuntiniai nr. 18, 22 perduoti per Vokietijos karinio pašto tarnybą (su pažyma „Feldpost“).
- [2] Viltis sugrįžti skatino įvykiai Lietuvoje ir Štuthof lageryje: „Ir tikrai, pavasarėjimasėjo ir mūsų žemėje. Mus pasiekė žinios, kad vokiečiai leido organizuoti lietuvišką Vietinę Rinktinę. Lietuvių visuomenė į tai žiūrėjo kaip į savos kariuomenės užuomazgą. Vietinė Rinktinė turėjo palaikyti tvarką savo krašte ir apsaugoti gyventojų ramybę nuo siaučiančių banditų. Vasario pabaigoje išlydėjome namo 16 savo tautiečių, kurie čia buvo atvežti vėliau už mus. Išlydėjome juos su pavydu, bet drauge džiaugėmės, kad dalis kenčiančių mūsų tautiečių keliauja laisvėn ir tuojau pamatys mielą Tėvynę, kurios pasiilgome pašėliškai. Per juos išsiuntėme savo linkėjimus ir prašėme nupasakoti mūsų namiškiams, kaip mes atrodome ir kaip čia gyvename. Per kalėjimus etapais jie keliavo ištisą mėnesį. [...]“ (Antanas Gervydas, *Už spygliuotų vielų*, Chicago: „Draugo“ spaustuvė, 1950, p. 134–135); „Ištisi metai praslinko, kol vokiečiai galutinai įsitikino, kad lietuviškų smogikų jie neturės. Rytų frontui braškant, 1944 m. pavasarį, jie leido organizuoti lietuviškai Vietinei Rinktinei. Savanorių atsirado daugiau, negu buvo nustatytas priimtiniųjų skaičius. Marijampolėje buvo atidaryta lietuviškoji karo mokykla. Vokiečiai greitai suprato, kad čia jiems auga nepageidaujama jėga, todėl delsė duoti pažadėtą apmunderavimą ir apginklavimą. Rinktinei siūlė vykti į Rytų frontą, o vėliau panoro ją panaudoti aerodromams saugoti Vokietijoje. Tarp Rinktinės vadovybės ir vokiškos smogikų vadovybės kilo nesutarimai, kurie baigėsi tuo, kad vokiečiai areštavo visą Rinktinės vadovybę ir griebėsi nuginkluoti jos dalinius. Tik mažai jų sučiupo, nes Rinktinės vadovybė dar prieš areštą buvo spėjusi duoti įsakymą vyrams išsiskirstyti. Rinktinės kūrimąsi ir jos augimą jutome ir stovykloje, nes mums apie tai buvo rašoma artimųjų laiškuose. Ne viename buvo rašyta, kad dėl to mus žada tuojau paleisti. Šitos žinios maloniai kuteno mūsų širdį, nes štai, manėme, vokiečiai jau ateina į protą ir pradeda suprasti, kokią paramą galėtų jiems duoti išmintingas elgimasis su kaimynais. Mūsų tarpe buvusieji kariškiai tikrai tikėjosi, kad juos greitai iškvies, na, o su jais gal važiuosime ir mes, civiliškai...“ (Idem, in: *Ibid.*, p. 137)
- Lietuvių Rinktinės kuopa, kurią sudarė 110 asmenų, gegužės 21 d. atsirado Štuthofe (plačiau žr. Stasys Yla, *Žmonės ir žvėrys Dievų miške*, Putnam: Immaculata, 1951, p. 346–347).
- [3] „Profesorius Vladimiras Šilkarskis“ (Vandos Sruogienės pastaba).

- [4] Vladimiras Šilkarskis siųsdavo bičiuliui Baliui Sruogai į lagerį vaisių, vitamino C, Reino vyno, tabako, cigarečių (po 4, 7, 12 vienetų), vaistų, popieriaus, pinigų (po 15–20 reichsmarkių) (žr. Balio Sruogos laiškas Vladimirui Šilkarskiui, iš Štuthofo – į Boną, 1944-07-30, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1302, l. 1r; Balio Sruogos laiškas Vladimirui Šilkarskiui, iš Štuthofo – į Boną, 1944-08-13, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1614, l. 1r; Balio Sruogos laiškas Vladimirui Šilkarskiui, iš Štuthofo – į Boną, 1944-09-17, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1614, l. 1r; Balio Sruogos laiškas Vladimirui Šilkarskiui, iš Štuthofo – į Boną, 1944-10-15, in: *LLTI BR*, f. 53, b. 1614, l. 1r). Nepaisant Balio Sruogos laiškuose parodyto pertekliaus lageryje, pasikartojančios mintys apie prapuolusius siuntinius Vladimirą Šilkarskį neramino: jis klausinėjo, ar artimiausiu metu Baliui Sruogai neteks badauti. Prašė atvirai parašyti, žadėjo jam atsiųsti dalį savo atsargų (plačiau žr. Neringa Markevičienė, „Balio Sruogos laišakai įvairiems asmenims: „Sursum Corda!““, in: Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis, Vilnius, 2000, t. 43, p. 251–255).
- [5] Antrosios Velykos lageryje minėtos 1944-04-09. Balys Sruoga laišką žmonai rašė antrąją Velykų dieną: „Su vyturio daina ir pirmaisiais žaliais daigeliais atėjo ir Velykos. Antros Velykos stovykloje. Jos buvo jaukesnės už pirmąsias, nes šiemet turėjome ryšį su savaisiais ir buvome aprūpinti siuntiniais. Gavome lietuviškų margučių, kuriais pasipuošėm savo Velykų „stalą“. Ankstybojo rytmečio pamaldų metu nuskambėjusi giesmė „Linksma diena mums prašvito“ ne vienam spaudė krūtinę ir per skruostus riedėjo sunkiai sulaikomos ašaros“ (Antanas Gervydas, *Už spygliuotų vielų*, Chicago: „Draugo“ spaustuvė, 1950, p. 135).